

**ĐỀ PHONG TRÀO KHỞI NGHIỆP THÀNH CÔNG,
PHÁT TRIỂN DOANH NGHIỆP BỀN VỮNG**

CEO Đặng Đức Thành

Chủ nhiệm Câu lạc bộ Các nhà kinh tế (VEC)

Ủy viên Ban Chấp hành Phòng Thương mại và Công nghiệp Việt Nam (VCCI)

Email: dangducthanh@dreamhouse.vn

Năm 2016 được chọn là Năm Quốc gia khởi nghiệp, tạo tiền đề vươn tới mục tiêu đến năm 2020, cả nước có một triệu doanh nghiệp (DN) hoạt động hiệu quả. Song, thực tế, số DN khởi nghiệp và thành công vẫn còn khá thấp. Thủ tục hành chính, các quy định về thuế, quy định trong cạnh tranh với DN nước ngoài, khó khăn trong tiếp cận vốn... vẫn là những rào cản không nhỏ để các DN bắt tay khởi nghiệp.

Doanh nghiệp khởi nghiệp là một DN mới thành lập, hoặc đang ở giai đoạn phát triển ban đầu, đang tìm kiếm một mô hình kinh doanh mới với mục đích nhanh chóng xây dựng thành một tổ chức/DN đạt quy mô, có khả năng nhân rộng tại các thị trường khác nhau sử dụng yếu tố công nghệ để tạo lợi thế cạnh tranh. Hiện nay, vẫn chưa có tiêu chí xác định khi nào DN hết được gọi là khởi nghiệp, mà chủ yếu phụ thuộc vào bản thân chính DN tuyên bố không còn coi mình là khởi nghiệp.

Những nỗ lực xây dựng hệ sinh thái khởi nghiệp tại Việt Nam

Từ Đại hội VII đến nay, Đảng ta đã có nhiều chủ trương, chính sách về phát triển kinh tế tư nhân, trong đó lực lượng chủ yếu là các DN nhỏ và vừa (DNNVV). Nối tiếp chủ trương trên, ngày 18/03/2002, Hội nghị lần thứ 5 Ban Chấp hành Trung ương Đảng (khóa IX) đã ban hành Nghị quyết 14-NQ/TW về tiếp tục đổi mới cơ chế, chính sách, khuyến khích, tạo điều kiện phát triển kinh tế tư nhân; Ngày 09/02/2010 ban hành Kết luận số 64-KL/TW về kết quả kiểm tra

tình hình thực hiện Nghị quyết 14-NQ/TW... Nội dung các văn kiện Đại hội XII của Đảng cũng đã chỉ rõ yêu cầu hoàn thiện chính sách hỗ trợ phát triển DNNVV, DN khởi nghiệp; Tạo mọi điều kiện thuận lợi phát triển mạnh DN tư nhân để tạo động lực nâng cao năng lực cạnh tranh của nền kinh tế; Hoàn thiện pháp luật, cơ chế, chính sách để DN tư nhân tiếp cận bình đẳng mọi cơ hội, các nguồn lực, nhất là về vốn, đất đai, tài nguyên; Tăng cường trợ giúp để phát triển mạnh DNNVV, kinh tế hộ gia đình; Hỗ trợ DN khởi nghiệp.

Thực hiện chủ trương của Đảng, Nhà nước đã ban hành nhiều chính sách cải thiện môi trường kinh doanh, tạo điều kiện thuận lợi phát triển DNNVV, như: Luật Đầu tư (sửa đổi), Luật Doanh nghiệp (sửa đổi), Luật Thuế giá trị gia tăng, Luật Thuế thu nhập doanh nghiệp, Luật Khoa học và Công nghệ, Luật Phá sản (sửa đổi), Luật Hải quan (sửa đổi), Luật Ngân sách nhà nước (sửa đổi), Luật Đầu tư công...

Tại Nghị quyết số 01 năm 2016, Chính phủ đã lần đầu tiên yêu cầu phải “hình thành và từng bước phát triển hệ sinh thái khởi nghiệp, như: vườn ươm DN, quỹ hỗ trợ khởi nghiệp, quỹ đầu tư mạo hiểm, dịch vụ đào tạo, tư vấn hỗ trợ khởi nghiệp”. Đồng thời, tăng cường tuyên truyền, khuyến khích, hỗ trợ thúc đẩy DN đổi mới sáng tạo, áp dụng công nghệ mới, cải tiến quy trình sản xuất, quản lý nhằm nâng cao chất lượng sản phẩm và năng lực cạnh tranh của DN. Còn tại phiên họp thường kỳ đầu tiên khi Chính phủ mới kiện toàn ngày 04-05/05/2016, tân Thủ tướng Nguyễn Xuân Phúc cũng khẳng định quan điểm: "Đưa năm 2016 là năm khởi nghiệp". Theo đó, việc tạo điều kiện cho DN phát triển là một trong những định hướng quan trọng của Thủ tướng khi mới nhậm chức. Đến tháng 10/2016, trong bài phát biểu tại Lễ phát động Chương trình "Thanh niên khởi nghiệp" giai đoạn 2016-2021 và Ngày hội Thanh niên Khởi nghiệp, Thủ tướng nhấn mạnh: "Khởi nghiệp là một trong những thước đo thành công của Chính phủ kiến tạo. Chưa bao giờ khởi nghiệp được sự quan tâm của Chính phủ và toàn

bộ hệ thống chính trị như lúc này. Chưa bao giờ khởi nghiệp có những điều kiện thuận lợi như lúc này".

Đúng như khẳng định của người đứng đầu Chính phủ, chưa bao giờ khởi nghiệp có những điều kiện thuận lợi như lúc này. Bởi, trong năm 2016, việc thực thi Luật Doanh nghiệp năm 2014 với yêu cầu rút ngắn thời gian đăng ký DN còn 03 ngày đã được thực hiện tốt. Hiện nay, thời gian trung bình xử lý hồ sơ đăng ký thành lập mới của cả nước được rút xuống chỉ còn 2,9 ngày, thời gian trung bình xử lý hồ sơ đăng ký thay đổi thông tin đăng ký DN là 2,05 ngày. Tỷ lệ hồ sơ được chấp thuận ngay lần đầu tiên đạt gần 86%, tỷ lệ hồ sơ trả kết quả đúng hẹn đạt gần 90%.

Bên cạnh đó, các địa phương cũng đã tích cực thực hiện các giải pháp để nâng cao tỷ lệ sử dụng phương thức đăng ký DN qua mạng điện tử theo yêu cầu của Nghị quyết số 36a/NQ-CP, ngày 14/10/2016 về Chính phủ điện tử. Trong năm 2016, Bộ Kế hoạch và Đầu tư đã cho nâng cấp hạ tầng kỹ thuật, cập nhật ứng dụng cho phép thực hiện đăng ký DN trực tuyến với hơn 100 quy trình cấp độ 03 trở lên, trong đó có 95 quy trình được triển khai ở cấp độ 04, đồng thời, Bộ cũng đã thực hiện công khai hóa toàn bộ quy trình đăng ký DN cũng như tình trạng hồ sơ DN trên Hệ thống Thông tin quốc gia về đăng ký DN để cộng đồng được biết, cập nhật việc xử lý hồ sơ của cơ quan đăng ký kinh doanh. Nhờ đó, công tác đăng ký kinh doanh đã trở thành một lĩnh vực có chỉ số cải cách cao nhất trong các thủ tục hành chính cho DN theo Báo cáo Chỉ số năng lực cạnh tranh cấp tỉnh (PCI) năm 2015 được công bố vào tháng 03/2016.

Cũng trong năm 2016, Chính phủ tiếp tục ban hành Nghị quyết 19-2016/NQ-CP, ngày 28/04/2016 (đây là Nghị quyết 19 lần thứ 3, Nghị quyết 19 đầu tiên được ban hành từ năm 2014) về những nhiệm vụ, giải pháp chủ yếu tiếp tục cải thiện môi trường kinh doanh, nâng cao năng lực cạnh tranh quốc gia. Chỉ chưa đầy một tháng sau, ngày 16/05/2016, Chính phủ đã ban hành Nghị quyết số

35/NQ-CP của Chính phủ về hỗ trợ phát triển DN đến năm 2020, Nghị quyết này nêu rõ mục tiêu đến năm 2020 sẽ thành lập được 1 triệu DN hoạt động hiệu quả. Trên cơ sở các nghị quyết trên, Thủ tướng Chính phủ cũng đã ban hành Quyết định 844/QĐ-TTg, ngày 18/05/2016 phê duyệt Đề án: “Hỗ trợ hệ sinh thái khởi nghiệp đổi mới sáng tạo quốc gia đến năm 2025”. Đây là một trong những điểm ấn tượng nhất với cộng đồng khởi nghiệp trong năm 2016. Đề án nêu rõ mục tiêu là đến năm 2020 hoàn thiện hệ thống pháp lý hỗ trợ khởi nghiệp đổi mới sáng tạo; thiết lập được Cổng Thông tin khởi nghiệp đổi mới sáng tạo quốc gia; hỗ trợ được 800 dự án, 200 DN khởi nghiệp, trong đó 50 DN gọi được vốn thành công từ các nhà đầu tư mạo hiểm, thực hiện mua bán và sáp nhập, với tổng giá trị ước tính khoảng 1.000 tỷ đồng. Đến năm 2025, hỗ trợ phát triển 2.000 dự án khởi nghiệp đổi mới sáng tạo; hỗ trợ phát triển 600 DN khởi nghiệp đổi mới sáng tạo; 100 DN tham gia Đề án gọi được vốn đầu tư từ các nhà đầu tư mạo hiểm, thực hiện mua bán và sáp nhập, với tổng giá trị ước tính khoảng 2.000 tỷ đồng.

Ngoài ra, Chính phủ cũng đã giao Bộ Kế hoạch và Đầu tư xây dựng dự thảo Nghị định về Quỹ mạo hiểm. Hiện Việt Nam đã có hệ thống pháp lý về quỹ đầu tư, trong đó có quỹ tư nhân và quỹ đại chúng. Đây là tiền đề quan trọng, dựa trên đó có thể thay đổi, bổ sung một số điểm để hình thành khung pháp lý liên quan đến quỹ cộng đồng, quỹ mạo hiểm và một cơ quan chuyên nghiệp quản lý quỹ.

Đặc biệt, cũng trong năm 2016, Ngày hội Khởi nghiệp đổi mới sáng tạo quy mô quốc tế - Techfest VietNam 2016 lần đầu tiên đã được tổ chức tại Việt Nam. Cùng với Techfest 2016, hàng trăm cuộc thi, cuộc tọa đàm và nhiều phong trào khởi nghiệp được phát động tại các địa phương trên cả nước.

Nhờ những chính sách cởi mở trên, số DN thành lập mới năm 2016 đã đạt mức kỷ lục, với 110.100 DN, tăng 16,2% so với năm 2015. Cùng với đó, số vốn cam kết đưa vào thị trường là 891.094 tỷ đồng, đạt tỷ trọng 8,09 tỷ đồng cho mỗi

DN thành lập mới; tăng 48,1% so cùng kỳ năm 2015. Số DN quay trở lại hoạt động là 26.689 DN, tăng 43,1% (Cục Quản lý đăng ký kinh doanh, 2016). Bên cạnh đó, năm 2016 cũng chứng kiến nhiều mô hình khởi nghiệp thành công, như: Tiki, Lozi, Cốc Cốc... cũng tạo được niềm tin, sự lạc quan và truyền cảm hứng cho nhiều nhà khởi nghiệp trẻ tuổi.

Vẫn còn nhiều khó khăn, rào cản

Tuy nhiên, khởi nghiệp không hề đơn giản. Nhiều người nghĩ rằng, khởi nghiệp có thể bắt đầu ngay bằng việc sở hữu một ý tưởng, nhưng thực tế chỉ như vậy là chưa đủ. Để khởi nghiệp, họ phải hội tụ đủ một loạt những yếu tố cần thiết, bao gồm: công nghệ, đội ngũ, kế hoạch, nguồn vốn và cả những kiến thức về DN cũng như pháp luật. Cụ thể, nếu ý tưởng được phát triển một cách bản năng, ngẫu hứng mà không có kế hoạch cụ thể theo lộ trình thì chắc chắn dự án sẽ thất bại hoặc không đạt được sự thành công như kỳ vọng. Bên cạnh đó, khởi nghiệp không phải lúc nào cũng đi theo đúng lộ trình như kỳ vọng, đòi hỏi người làm khởi nghiệp luôn phải chuẩn bị sẵn sàng, đầy đủ nguồn lực để đối phó các tình huống có thể xảy ra, tránh tình trạng "chết yểu" trước ngưỡng cửa thành công. Cụ thể, theo thống kê của Bộ Thông tin và Truyền thông, hằng năm, có hơn 1.000 DN khởi nghiệp ra đời tại Việt Nam. Tuy nhiên, DN "sống sót" sau khởi nghiệp chỉ chiếm khoảng 10% (Nguyễn Thanh Huyền, Trần Hoài Nam, 2016). Các rào cản có thể chỉ ra như sau:

Một là, hệ sinh thái khởi nghiệp của Việt Nam vẫn chưa thực sự tốt. Báo cáo Chỉ số Khởi nghiệp toàn cầu 2015/2016 (Global Entrepreneurship Monitor 2015/2016) cho thấy, hệ sinh thái khởi nghiệp ở Việt Nam năm 2015 hầu như không thay đổi nhiều so với năm 2014 và vẫn chưa thực sự hỗ trợ cho phong trào khởi nghiệp và phát triển kinh doanh. Kết cấu hạ tầng tiếp tục là yếu tố được đánh giá cao nhất trong điều kiện kinh doanh ở Việt Nam, đạt 4,07 điểm (trên thang điểm từ 1 đến 5). Hai yếu tố tiếp theo được các chuyên gia đánh giá cao là

sự Năng động của thị trường nội địa (3,59 điểm) và Văn hóa và chuẩn mực xã hội (3,23 điểm). Trong số 12 chỉ số về điều kiện kinh doanh, chỉ có 3 chỉ số này là đạt trên mức trung bình (3 điểm), 9 chỉ số còn lại được các chuyên gia đánh giá dưới mức trung bình, trong đó ở 3 vị trí cuối cùng lần lượt là: Chương trình hỗ trợ của Chính phủ (2,14 điểm), Tài chính cho kinh doanh (2,12) và đặc biệt là chỉ số Giáo dục về kinh doanh ở bậc phổ thông (1,57 điểm). Các chỉ số về điều kiện kinh doanh có thứ hạng thấp nhất của Việt Nam có Chương trình hỗ trợ của Chính phủ (xếp thứ 50/62 quốc gia được khảo sát); Tài chính cho kinh doanh (xếp thứ 50/62).

Hai là, khó khăn về vốn. Với đa phần các dự án khởi nghiệp thường có số vốn nhỏ, đây vẫn là trở lực lớn nhất cho quá trình khởi nghiệp. Chính vì vậy, các DN thường liên kết với nhau để khởi nghiệp, để tranh thủ khả năng huy động vốn đến từ nhiều người làm tăng khả năng huy động vốn. Trong khi đó, một khó khăn khác là các quỹ hỗ trợ của Chính phủ, các tổ chức phi chính phủ thường chỉ chấp nhận mức độ rủi ro rất thấp, thậm chí bằng 0; vốn qua sàn chứng khoán gặp không ít khó khăn... và các kênh huy động vốn khác chưa thịnh hành tại Việt Nam. Các “nhà đầu tư thiên thần”; các quỹ đầu tư Accelerator (vốn môi) thường không muốn tham gia giai đoạn đầu vì rủi ro cao và chi phí quản lý gia tăng do phải tăng cường nhân sự cho những khoản đầu tư nhỏ này.

Ba là, các vấn đề liên quan tới sở hữu trí tuệ chưa nhận được sự quan tâm đúng mức. Phần lớn các Vườn ươm DN công nghệ tại Việt Nam vẫn chưa có quy định cụ thể về bản quyền và sở hữu trí tuệ. Vấn đề pháp lý và thỏa thuận chuyển giao công nghệ từ trường đại học đến DN chưa được chuẩn bị kỹ lưỡng trước khi DN khởi nghiệp xây dựng kế hoạch kinh doanh... Thực tế này có thể không khuyến khích các DN tham gia Vườn ươm, mặc dù nhu cầu tham gia ươm tạo là tương đối lớn và không thúc đẩy chuyển giao công nghệ.

Một số giải pháp cần lưu ý trong thời gian tới

Thứ nhất, cần tiếp tục cải thiện môi trường kinh doanh. Đây là điều kiện vô cùng quan trọng để hỗ trợ các DN nói chung, DN khởi nghiệp nói riêng thành công trong hội nhập kinh tế trước những cạnh tranh gay gắt hiện nay. Điều này đảm bảo cho việc phát triển các thị trường yếu tố sản xuất một cách lành mạnh, linh hoạt, giảm thiểu chi phí giao dịch, nhất là đối với thị trường bất động sản, thị trường tài chính...

Việt Nam cần phải đảm bảo môi trường pháp lý, công khai minh bạch trong quá trình cung cấp thông tin từ các thủ tục thành lập, các hoạt động liên quan đến khởi nghiệp cho các nhà đầu tư, nhà khởi nghiệp biết để dàng thâm nhập vào kho cơ sở dữ liệu. Điều đó mới giúp cho hoạt động khởi nghiệp tại Việt Nam thuận lợi. Ngoài ra, các văn bản chính sách có liên quan đến việc đầu tư tại Việt Nam cũng cần được quy định rõ ràng để các nhà đầu tư yên tâm khi đầu tư vào Việt Nam.

Với tinh thần hỗ trợ khởi nghiệp và sự chỉ đạo của Chính phủ, Bộ Kế hoạch và Đầu tư đang xây dựng Luật Hỗ trợ DN nhỏ và vừa, đã dành một chương cho DN khởi nghiệp, trong đó hoạt động khởi nghiệp được đưa vào và hình thành quy định cụ thể. Dự thảo Luật này đã được trình Quốc hội cho ý kiến, cộng đồng DN đang mong Luật này được thông qua sớm để các DN khởi nghiệp yên tâm hoạt động và phát triển.

Tuy nhiên, theo tôi, cần có chính sách riêng biệt cho từng loại hình khởi nghiệp. Nếu cá nhân chỉ đơn thuần mở dịch vụ quy mô nhỏ sẽ được tạo điều kiện thương mại thuận lợi giảm chi phí, phiên hà quy định hành chính. Đối với DN khởi nghiệp công nghệ cao, đầu tư chất xám, thì phải có chính sách hỗ trợ thiết thực nếu gặp thất bại sẽ tiếp tục nghiên cứu khởi nghiệp.

Thứ hai, cần nhắc xây dựng một thị trường vốn chuyên dành cho các doanh nghiệp khởi nghiệp. Việc xây dựng một thị trường chứng khoán tập trung cung cấp vốn cho các DN khởi nghiệp, tách bạch với thị trường niêm yết có thể

có lợi đặc biệt đối với nền kinh tế đang tăng trưởng của Việt Nam. Thị trường này sẽ cung cấp cơ hội cho DN khởi nghiệp có thể tiếp cận các nguồn vốn với những tiêu chuẩn đặt ra ở mức thấp hơn chẳng hạn tiêu chuẩn công khai về đặc tính của sản phẩm, báo cáo đánh giá tác động của sản phẩm đến thị trường, báo cáo triển vọng của sản phẩm...

Thứ ba, xây dựng chính sách khuyến khích các nhà đầu tư thiên thần, thành lập vận hành các quỹ đầu tư mạo hiểm. Đây là nhóm biện pháp hỗ trợ tài chính để Nhà nước khuyến khích tư nhân tham gia vào hoạt động đầu tư mạo hiểm cho DN khởi nghiệp. Bên cạnh đó, cần xây dựng Quỹ đầu tư cho DN khởi nghiệp theo mô hình hợp tác công - tư thuộc Chính phủ nhằm mục đích kêu gọi vốn đầu tư, tài trợ từ các thành phần xã hội cho các dự án khởi nghiệp đổi mới sáng tạo tiềm năng. Quỹ đầu tư này sẽ được đăng ký hoạt động theo mô hình Công ty đầu tư tài chính và ủy thác đầu tư. Phần lợi nhuận tạo ra từ nguồn đầu tư của Nhà nước và các nhà tài trợ sẽ được sử dụng để tái đầu tư cho hoạt động ươm tạo công nghệ, ươm tạo DN khởi nghiệp, cũng như đầu tư trực tiếp cho DN khởi nghiệp tiềm năng.

Nhà nước góp vốn dưới dạng tài sản trí tuệ là thông tin về các kết quả nghiên cứu có tiềm năng thương mại hóa cao, mạng lưới các chuyên gia công nghệ và chuyên gia tư vấn khởi nghiệp trong nước, quốc tế; đồng thời, dưới dạng kinh phí dành cho hoạt động ươm tạo công nghệ từ các quỹ do Chính phủ quản lý. Nguồn vốn tư nhân đến từ các đơn vị tư nhân quản lý quỹ và từ nguồn vốn huy động từ các nhà đầu tư tư nhân khác.

Thứ tư, về phía doanh nghiệp. Một trong những việc cần làm đầu tiên để khởi sự thành lập 1 DN đó là hoạch định chiến lược kinh doanh, xây dựng Đề án kinh doanh khả thi. Điều đầu tiên để có được đề án kinh doanh khả thi để có thể khởi sự thành lập 1 DN là học cách tổ chức sản xuất, học cách triển khai kinh doanh. Điều cốt lõi quan trọng nhất là sản phẩm sản xuất ra (nếu là dịch vụ, nếu

là sản phẩm) đáp ứng được yêu cầu của thị trường. Nói gọn là sản phẩm sản xuất ra có người mua./.

Tài liệu tham khảo

1. Ban Bí thư (2010). *Kết luận số 64-KL/TW, ngày 09/12/2010 về kết quả thực hiện Nghị quyết số 14-NQ/TW (khóa IX) về tiếp tục đổi mới cơ chế, chính sách, khuyến khích và tạo điều kiện phát triển kinh tế tư nhân trong điều kiện hội nhập kinh tế quốc tế*

2. Bộ Chính trị (2011). *Nghị quyết số 09-NQ/TW, ngày 09/12/2011 về xây dựng và phát huy vai trò của đội ngũ doanh nhân Việt Nam trong thời kỳ đẩy mạnh công nghiệp hóa, hiện đại hóa và hội nhập quốc tế*

3. Hội nghị Trung ương 6, khóa XI (2012). *Nghị quyết số 20-NQ/TW, ngày 31/10/2012 của về việc phát triển các cơ sở ươm tạo công nghệ, ươm tạo DN*

4. Nguyễn Thanh Huyền, Trần Hoài Nam (2016). Khởi dòng vốn cho DN khởi nghiệp, *Tạp chí Tài chính*, kỳ I tháng 9/2016

5. Hoàng Xuân Hòa, Phạm Thị Hồng Yến (2016). Đổi mới cơ chế, chính sách hỗ trợ DN khoa học và công nghệ khởi nghiệp, *Tạp chí Tài chính*, kỳ I tháng 9/2016

6. Cẩm Tú (2016). *Nhiều rào cản DN khởi nghiệp*, truy cập từ <http://vov.vn/khoi-nghiep/nhieu-rao-can-doanh-nghiep-khoi-nghiep-557903.vov>

7. Global Entrepreneurship Monitor (2016). *Báo cáo Chỉ số Khởi nghiệp toàn cầu 2015/2016*